

Studier Kritiker och Notiser.

Literär Tidning.

N° 8.

Lördagen den 1 Mars

1845.

Är Theologi Filosofi?

Anti-replik.

(Fortsättning.)

Samma sak kommer nu att betraktas ur en ny synpunkt med afseende på ett argumentum ex probabili, som Förf. gifwit denna form. "Hwad vill det wäl sägas, att Christendomens läror äro uppenbarade, om deras innersta wäsendtliga innehåll i alla fall ohjelpligen ligger i mörker? Inf. svarar må hända de äro för tron om icke för wetandet. Nå wäl, men i sjelfwa tron är ju dock en kunskap. Det är sant, denna kunskap är icke i första handen, hwad wi här mena med begripande, den innehåller icke sanningen såsom i och genom begreppet utvecklade och bewisade, utan den innehåller den endast på omedelbart sätt i en yttre sinlig d. ä. föreställningens form. Men inom kunskapens område är dock en gång denna sanning, och wi se då ej, hwarföre den absolut icke skulle kunna uppgå uti den högsta sphaeren af detta område." Här på swaras, att, oaktadt skriften helt bestämdt karakteriserar christendomen såsom tro, så är wäl ingen enda, som will mistyda detta ända derhän, att den skulle för begreppet vara "rent af oätkomlig." Den är fastmer en kunskap, som kan utvecklas och i subjectiv mening fullkomnas. Gläven, huru detta bör förstås har Förf. wäl antydt, då han säger: "Christi ord wore ej, hwad det är: det ewiga lifsens, om det ej förmäde att städs ur sitt innersta, utvecklande nya rikedomar, beherrska, befrukta och förnygra alla tider, och att sålunda i alla tider vara ett outtömligt ämne för ödmjuk och kärleksfull begrundning och forskning." Det är just Förf:s här wänta religiösa åsigt, som Inf. widtager för att antyda sin egen. Och då nu frågan är om religionens perfectibilitet, genom kunskapens höjande till högre grader, så will Inf., för att undwika

den widlyftighet, som från hwarje discussiv framställning är ofskiljaktig, här wälja ett exempel, som både är analogt med Förf:s förut wänta idé om det ewiga lifsens ord, och som tilläfwentyras torde åstfäddliga Inf:s åsigt af ämnet, hwilket, så widt Inf. inser, helt och hållet faller inom dogmatikens område. Då Frälsaren säger: Jag är wägen, sanningen och lifwet, så frågas, i hwilket afseende den här antydda kunskapen om Frälsaren kan winna fullkomlighet. Kan wägen blifwa bättre? Nej, men wi kunna lära oss att tydligare se, bättre finna och säkrare gå den. Kan sanningen blifwa sannare? Nej, men wi kunna lära att bättre fatta och förstå den. Kan lifwet såsom mål blifwa upphöjdare och saligare? Nej, men wi kunna komma allt närmare dit, genom tron, hoppet och kärleken. Här af torde finnas, att christendomen, objectivt tagen, alltid blir densamma, ehuru tron, såsom kunskap hos individen kan hafwa större eller mindre grad. Uti christendomen, betraktad såsom Guds ewiga tanka, under form af uppenbarelse människan meddelad, ligger ett oändlighets och helighets begrepp involveradt. Den kunskap, som hos människan blir correlat till ett sådant object, kan ej blifwa annat än tro. Ty endast under denna form kan det oändliga fattas af den inskränkta människotanken. Christendomen är oändlig till sin idé, den är det och till alla dess verkningar, och under hwarje synpunkt, som den kan uppfattas, hwarom och skriften ger de tydligaste intyg. Christendomen, betraktad till sin obegränsade kraft, liknar en surdeg, Matth. 13: 33, hwilken i hjerta och lefnad bör alltmer wisa sig werksam, och genomtränga samt förädla wettenskap, konst, stat. Den liknar till sin mångsidiga rikhaltighet en ädel sten, Matth. 13: 46, som från hwarje sida, der den beskådas, kastar en ny och särskild glans. Den liknar till sitt oändliga värde en stoft, Matth. 13: 44, som af

hvarje människohjerta, intet enda undantaget, bör förwärfwas och ägas. Och just derigenom, att den är föremål för tron, har den icke, såsom all mensklig wisshet sin esoteriska sida. Andra religionsformer ställa sina tillbedjare i förgården. Christendomen förer sina in i det aldrabeligaste, med denna uppmuntran: Låt om och framgå med ett sannskyldigt hjerta i en fullkommen tro. Ebr. 10: 22. Den förklarar sina rätta tillbedjare för ett konungligt Presterkap, som omedelbart få nalkas den ewige, hwars husfolk och barn de äro. Christendomen liknar till sitt omäteliga djup stjernhimmelen, som widgar sig för vår syn ju mera wi förmå att se in uti den. Ju mera man bewäpnar ögat desto flera stjernor får man se, och desto tydligare dem, som man förut sett med blotta ögonen. Men det war icke himmelen utan min synförmåga, som blef utwidgad genom synglaset. Stjernorna woro der förut, fast blotta ögat ej kunde se dem. Och hwad derutom ligger, är det gränslösa fjerran. I asseende på religionens perfectibilitet, och hwad dermed gemenskap äger, finnes således intet imperativ: "hitintill och icke vidare." Twertom lämpas hit skriftens ord: Wi warda förklarade från den ena klarheten till den andra, ända till det utsägliga: ansigte mot ansigte, dit nemligen såsom innewånare af sinnewerlden ingen kommer, eller det se kan. Blir nu frågan om den princip, hwarester man kan döma, att den perfectibilitet, som sökes, ej är chimerisk, så finnes principen inom christendomen sjelf, känd under namn af analogia fidei, åtföljd af den constanta regeln: skrift bör med skrift förklaras. I dino ljuse se wi Ihus W. 36: 10. Inf. hade i sin förra uppsats wäckt fråga, huru förnuftet, i sitt bemödande att uppfatta christendomen i dess förnuftighet, kunde undgå äfwenstyret att destruera christendomens positiva läror. Härpå swarar nu Förf., att någon sådan förklaring ej kan lemnas, och att man mistror en allt styrande Försyn, om man förmodade, att christendomen härigenom skulle lida mehn. Afwen Inf. delar med Förf. öfvertygelsen om en wärdande försyn, som leder werldshändelserna till sina bestämda mål. Men wist är, att problemet, som här war framställt genom det gifna swaret swarare blifwit affkuret än upplöst. Ty det är tydligt, att när i en sats något postuleras, dess möjlighet är gifwen, och att den måste kunna förklaras. Detta will säga, att regeln, hwarester postulatet skall få werklighet, måste både finnas och kunna i begrepp uppfattas samt med ord uttryckas. Men låter intet af allt detta verkställas sig, hwad

skall man då säga om problemet som skulle lösas. Den regeln, som Inf. i detta fall här ofwan antydt, för att kunna urskilja förnuftets rätta bruk i trosaker, återkommer och här. Den finnes i christendomen sjelf, och kan den då göra samma tjenst, som logiken i fråga om de med henne under filosofien coordinerade wetenskaperna. Hon står jemte dem alla, men corrigerar och castigerar dem alla. Och de äro tack samma för den upptuktelse hon meddelar. Så borde det och wara i det menskliga wetandets högre sfärer, der christendomen förklarar tankelagarne, liksom logiken i de lägre. Men i werlden war det, (Ihuset), igenom det är werlden gjord, och werlden kände det icke. Möjligen blifwa dessa orden prophetiska, så länge werlden står.

Af hwad som här blifwit sagdt, torde inses, att då man leder uppmärksamheten på christendomen, såsom det ewiga lifsens ord, man genom en consequent tankeföljd föres att ewigheten det oändlighets begrepp, som ligger i christendomen, och kommer samma tanka att här än vidare fullföljas. Christendomen framträder wäl i tiden, såsom en historisk werksak med sina följder och verkningar; men dess rot sträcker sig genom hela det G. T. in i skapelsehistorien, der wi läsa *πρωτον ευαγγελιον* om quinnans säd, samt fortgår på andra sidan om skapelsen in i ewigheten, der den har sitt upphof i Guds ewiga omedelbara tanka *λογος*, genom hwilken, såsom person, all ting gjord är, Joh. 1: 3. I honom har Gud utwalt och innan werldens grund lagd war Eph. 1: 4. Christendomen såsom idé, är ett inom sig sjelf slutet helt, icke mindre än både tiden och ewigheten omfattande. I wiß mening kan man således säga, att christendomen är förutsättningslös, det absoluta *primum et ultimum*, Apoc. 1: 8. Den börjar från himmelen, går nedåt, samt återwänder och återför dit. Det första steget är således det aldrabögsta. Dess bana är gifwen. Den will icke gå hand i hand med speculationen till obekanta länder. Lika litet will den astå något af sitt betrodde gods, för att antingen förspillas eller och att återställas i ett oigenkänligt stic. Genom sådant utbyte skulle christendomen snart komma uti lika utblottadt-tillstånd, som speculationen, hwilken under sina mislyckade försök wanligen slutar med förbiban af något fullkomligare i samma sak. Uti christendomen såsom idé ligger ett oändlighets begrepp, hwilket christendomen såsom fenomen i sig innefattar under ändlighetens form. Det hos människan fenomenblifna för-

nufstet måste wi statuera wara ändligt. Skulle nu menniskoförnuftet kunna bewisa det oändliga, som ligger i dogmerna, så skulle wi tillerkänna det en absolut oändlighet, hwilken icke är des lott. Culminationen af det menckliga wetandet relativt till christendomen förblir således tro, hwilken likwäl såsom kunskap kan äga en mångfald af grader. Felet är icke det, att christendomens idee är för trång, utan att förnuftet ej hinner till det himlahwal, som begränsar des spher. Förnuftet äger relativt till christendomen ett underordnad förhållande och likaledes function. Det liknar i sitt constructionsätt Architekten, som ordnar uppställningen af en annans hus, efter wisfa reglor, men han äger dertöre hwarfen materialierne eller huset. Och det ljus, som bestrålar och upplyser allt, kommer ofwanefter. Förnuftet kan uppstiga till christendomen, och taga sin ordnande förmåga med sig, för att såsom föremål för menckligt wetande bringa den i system; men kan ej utan att blottställa sig för den swåraste tillwitelse draga den ned till sig, och ordnande den bland sina andra tillhörigheter, säga: detta är mitt. Churu Förf. reserverat sig mot sådan tydning af hans ord, så wore likwäl öfvergången här till ganska lätt, om den satsen antoges, att theologi är filosofi. Härigenom wore wettenskapernas individualitet nästan tillintetgjord, och christendomens egenomliga läror ställda på äfwenlyr, synnerligen som af den satsen: christendomen är förnuftig, en annan omedelbarligen följer, nemligen att hwad som icke possederar egenskap af förnuftighet icke heller är christendom. I anledning häraf underställer Inf. redan i sin förre uppsats den frågan, om med den anförda satsen menas, att christendomen är utur förnuftsgrunder förklarlig; hwarpå Förf. genmält, att "satsen i närmaste handen och omedelbarligen icke äsystar någon relation till menckliga kunskapsförmågan, utan christendomen sjelf, om än den genom en slutfölsd will komma till denna relation." Af den slutsats, som nödwändigt häraf uppkommer, och som Inf. äfwen här gjort, synes tydligt att frågan rörer den menckliga kunskapsförmågan. Detta har och varit enda orsaken, hwarföre Inf. evolwerat det oändlighetsbegrepp, som ligger i christendomen.

I sammanhang härmed må nämnas det helighets attribut, som wäsentligen tillhör christendomen. Inf. hade i sin förre uppsats sagt, att det strider mot christendomens ide att framställa frågan: är christen-

domen förnuftig, emedan christendomen äger helighetsattribut, som ställer den utom eller öfwer förnuftets domwärdjo. Förf. swarar härpå, att "i Gud äro den högsta förnuftighet och den högsta helighet förenade, hwaraf följer, dels att dessa begrepp icke äro särdeles åtskilda, dels att förnuftigheten icke hör till en lägre spher." Men här talas ju om christendomen såsom helig, och om det hos menniskan fenomenblifna förnuftet i sin inskränkning, hwilket, såsom sådant, icke kan dömma i trossaker. Hade Förf. ur denna synpunkt uppfattat Inf:s anmärkning och beswarat den, så skulle Inf. ytterligare hafwa utvecklat sin åsigt af ämnet. Men då detta ej skett, får Inf. här blott tillägga, att, om frågan: är christendomen förnuftig, rapporterat sig till Gud, såsom christendomens upphof, så hade wisserligen frågan med ett kategoriskt Ja måst beswaras. Ty den absoluta enheten mellan högsta förnuftet och christendomen måste postuleras. Men någon vidare utveckling af ämnet hade ej kunnat ske, emedan frågan hade upphört att vara filosofisk, just derigenom att den sprungit öfwer menniskoförnuftets gräns, och swindlande kastat sig in i theologia archetypa. Emedlertid är genom Förf:s swar uppmärksamheten wänd ifrån hufwudfrågan, och will Inf. blott i förbigående hafwa nämnt, att, om tron anser christendomen, såsom en Guds uppenbarelse för det menckliga wetandet, helighets attributet just derigenom är inclusive gifwet i christendomens idee. Ty för förnuftet, sig sjelf lemnadt, blir Gud i sin tillbedjanswärda oändlighet en Θεος ἁγρός Ap. G. 17: 23, hwilken närmar sig till menniskan i christendomen, der han bör sökas och finnas. Fäster man åter wid christendomen ett annat begrepp, och söker man der någon ting annat, ware sig under hwilken abstract benämning som helst, såsom sanning eller förnuftighet, så förändrar sig saken, och inser Inf. ganska wäl, att flere begreppsbestämningar fordras, för att här om inleda en discussion. Hwad Inf. emedlertid anser sig böra här tillägga, är, att han alltegenom antagit såsom å ömse sidor medgifwet, att kärleken hör till christendomens idee med lika mycken rätt som ljuset, och att receptiviteten för den fenomenblifna christendomen ligger lika mycket i hjertat som i förnuftet, och att minst af allt fråga varit eller kan blifwa, att endera af dessa makter skulle wilja göra infräktningar på den andras område. Då hjertat icke nekar förnuftet att i christendomen finna ljus, så bör icke eller förnuftet neka hjertat att i christen-

domen sinna helighet. Men liksom kärleken i egenkap af menniskotänsla står under heligheten såsom sitt ideal, förmodar man att förnuftet, i egenkap af menniskokraft skall känna sig underordnad den saliggörande tron. I öfrigt wet Jns. noggsamt, att de finnas, som anse, att för wettenskapen ingen ting finnes omedelbart heligt, utan sant, och fordras inga andaktens rökmoln, utan endast klarhet i tanka och tal. Men till deras antal har Jns. aldrig räknat den värda Förf. Att upptaga ett sådant inkast här till besvarande, wore således olämpligt.

Jns. hade i sin förra uppsats sagt, att, då man bejakar den satsen: Christendomen är förnuftig, christendomen blir satt såsom species under förnuftet, hvarigenom detta sednare blir såsom genus prædominerande, och christendomen såsom species derunder subordinerad. Förf. anser, att Jns. här begått ett stort logiskt misstag derigenom, att han inskjutit begreppet af subordination, hwilket är ett främmande förhållande emellan genus och species, och tillägger: "om man säger, att det och det blomsterspecies står under det och det blomstergenüs, icke står derföre det förra under det sednares herravälde." Här må nu pröfwäs, huruvida Förf:s märkning äger rum. Jns. anser, att det här walda exemplet icke fullt quadrerar, ty uti förnuft innehålles begreppet om kraft, men uti ett blomstergenüs finnes intet härmed analogt. Likwäl will Jns. behålla detta exemplet, och göra tillämpning deraf, så långt den sträcker sig. Lätteligen inses, att ett blomsterspecies måste antaga alla prædicater, som des genus innehar. På samma sätt måste enligt Förf:s begreppsconstruction, christendomen antaga alla de prædicater, tom tillhöra det inskränkta menniskoförnuftet, ty härom är nu frågan. Detta blir en högst märkwärdig följd af förnuftets genusförhållande till christendomen. Och får man wäl fråga, hwilka hittills okända nya prædicater christendomen får, enligt denna åsigt, äfwen som hwilka prædicater, christendomen hittills tillerkända, komma att förswinna, såsom med de nya tillkomna alldeles oförenliga. Af den ofwan antydda liknelsen följer vidare, att ett blomsterspecies icke kan hafwa större sphær, än ett blomstergenüs. Detta, med tillämpning till förwarande ämne, gifwer likaledes en märkwärdig följd af förnuftets genusförhållande till christendomen, och hwarom vidare på sitt ställe här nedanföre blir handladt. För sin del will Jns. icke underskrifwa någondera af dessa sätser, Då nu Förf. säger, att Jns. begått ett stort logiskt fel, då han wid bestämmandet

af förhållandet emellan genus och species inskjutit medeltermen "subordinerad," så frågar Jns. tillbaka, om icke idén af subordination ligger inclusive uti notio speciei, och det just i dessa twenne förberörda affecnden, ehwad denna subordination genom ord uttryckes eller icke. Hit sträcker sig tillämpningen af Förf:s walda liknelse, men icke vidare. Nu kommer färskildt att stärkådas förnuftets, såsom kraft betraktadt, supremati öfwer de under det samma subordinerade species. Här må wäljas ett exempel. Det är känt, att sedeläran såsom wettenskap är species under philosophien. Nu nu denna förra wettenskap skulle till den grad aberera, att den godkände någon felaktig moralprincip, så tillhör det philosophien (förnuftet) att sådant rätta, och gifwa en annan wid handen. Här se wi huru ett species under förnuftet, såsom genus, werkligen står under des discipliner. Men wi tillerkänna icke åt förnuftet en sådan supremati öfwer christendomen. Den har sitt cognoscendi principium annorstädes gifwet. Hwad betydelse det för öfrigt innebär, att åt förnuftet gifwa genuswärdighet öfwer christendomen, torde genom följande exempel upplysas. Antagom lifwet såsom genus med det subordinerade species, det psychiska, animaliska och vegetabiliska. Om man nu i tankan borttog det vegetabiliska, så finnes ändå lifwet i det psychiska och animaliska. Borttog man det sistnämnda, så är ändock genus räddadt i det psychiska och vegetabiliska, och så vidare. Om således ett under förnuftet subordineradt species försvinner, så har likwäl förnuftet, i logiskt hänseende, sin tillwärla tryggad genom de öfriga species, som återstå. Geologerna weta noggsamt berätta, huru wisfa djurspecies gått förlorade, men derigenom har genusbegreppet, djur, icke det ringaste lidit. Derigenom att Förf. satt förnuftet till genus, har han i logiskt hänseende räddat des tillwäro, men christendomens är ställd i äfwentyr, och fråga kan blifwa, om icke christendomen eclyserar i förnuftigheten, likasom theologien i philosophien, och det så mycket mera, som, efter hwad redan blifwit antydt, den satsen att christendomen är förnuftig, innebär en annan, att, hwad som icke possederar egenkapen af förnuftighet, icke eller är christendom. Hwad an förnuftet skulle uppgifwa regeln, hwarefter sträfwas bör, hwad som är christendom eller icke. Widare anmärker Förf., att Jns. begått ett stort logiskt misstag, då han på ett ställe nämt christendom i bredd med sedelära, språklära och flere wettenskaper, helst wettenskapen är från dem något toto genere diver-

sum. Men denna anmärkning gäller snarare Förf. sjelf än Ins. Ty der dessa ord förekomma hade Ins. gjort en följdriktig conclusion af Förf:s egna premisser. Dessutom anmärkte Ins. i sin förra uppsats, att kristendomen borde determineras till sina momenter, såsom lära, utöfning, historia för att med bestämdhet kunna fetta Förf:s mening. Att på förhand bestämma den höfdes icke Ins. Men sedan Förf. nu i sin replik förklarar sig mena kristendomens lära, så blir saken tydlig, och den gjorda parallelen riktig. Ty kristendomen, äfwen i sin högsta utveckling såsom wetenskap, upphör icke att vara en lära. Hwad är theologien annat än en lära eller wetenskap om kristendomen? I afseende på den begreppsconstruction, som Förf. här ofwan uppställt, yttrar Förf. sjelf, att sedan kristendomen blifwit species under förnuftet, det vill säga, antagit förnuftighetens categori, den icke widare har något fiendtligt från förnuftets sida att befara, är fullkomligt sann, och medgifwer Ins., att Förf. på detta sätt, uti wiß mening, bilagt all antagonism emellan förnuft och uppenbarelse. Och ganska billigt är det i sådant fall, att philosophien icke "ignorerar kristendomen," utan lemnar den protection, på samma sätt som en superior åt en inferior. Men huru kristendomen, delande alla prædicater med det inkränka menniskoförnuftet, kan bibehålla sitt oändlighets och helighets attribut, och från sin underordnade plats utveckla "hela djupet af sin omäteliga rikedom att upplysa och förädla alla tider," lemnas derhån. Fredswillforen synas öf alldeles för hårda. Och frågan blir nu: måtte icke andra och bättre wilkor i de nu föreslagna ställe, äro att finna?

Enligt Ins:s fullkomliga öfvertygelse, upplöser sig den framställda frågan: är kristendomen förnuftig? uti denna abstracta formel: är det oändliga ändligt? Wäl medgifwes, och detta har redan stett, att det oändliga kan manifestera sig under ändlighetens form, dock är härom ingen twistig fråga wäckt. Men in abstracto låta dessa begrepp sig icke förena. Och det är just dessa mot hwarannan stridiga begrepp, som återstå, sedan den concreta formen blifwit frågan afklädd. Nästa frågan, som bör beswaras, blir således icke: är kristendomen förnuftig, utan denna: är förnuftet kristeligt? Wäl synes äfwen i denna fråga samma conflict emellan det ändliga och oändliga återkomma. Men denna conflict är mera sfenbar än verklig, ty dels blir här det ändliga, enligt sakens natur, under det oändliga subordineradt, dels ställdt i

approximation-bertill. Förnuftet blir kristadt. Att således denna fråga, med hänseende till idéen bör med ja beswaras, torde näppeligen kunna nekas. Och då nu Ins. i sin ordning för densamma begär ett saksvar, så fordrar han icke mera, än hwad hela kristna werlden liksom af instinct, tacito consensu medgifwer, nemligen att all sann wetenskap i sina yttersta resultat leder till kristendom, och följlattligen i sitt innersta wäsende måste vara kristlig. Detta har och Förf. i sin replik (sid. 62) medgifwit, då han säger, "att det hedniska förnuftet bör bortwisas icke blott från theologien utan och från philosophien." Det är således blott det allmännare erkännandet, som felar. På detta sätt will Ins., att kristendom och förnuft skola förenas; icke så att kristendomen neddrages till eller i jembredd med eller under förnuftet, utan så att förnuftet ställes i approximation till kristendomen, hvilken det med trons organ bör söka att fatta. Sätt kristligheten till genus i stället för förnuftigheten. Låt kristligheten vara den uruppenbarelse, som under sig subsumerar all annan uppenbarelse, nemligen först den egentliga uppenbarelsen i tiden eller annorlunda uttryckt Guds ord, dernäst naturuppenbarelsen i skapelsen eller med en enda term sagdt, förnuftet, ändteligen den historiska uppenbarelsen i werldshändelserna, det will säga, erfarenheten, så se wi här alla grenar af menskliga wetandet inympade i samma träd. Och man har walt en åsigt, som kristendomen fullkomligen gillar. I Gudi lefwe wi, röroms och hafwe wi wår warelse. Till wetenskaperna i allmänhet borde man allegoriskt kunna använda de orden: Allt är edert, men i ären Christi och Christus är Guds 1 Cor. 22, 23. Wi hafwa således här kristendomen såsom genus, med sina underordnade species uppenbarelse, förnuft och erfarenhet. Då nu philosophien är genus för ontologi, sedelära, logik, psykologi med mera, så säger man rätt, att ontologien icke är hwad den bör och skall vara, om den icke är filosofi, och så widare. På samma sätt säges rätt, att allt som ger sig ut för att vara uppenbarelse icke är hwad den bör vara, om den icke är kristendom. Samma förhållande blir det med förnuft och erfarenhet, hwilka hwar för sig måste äga egenkap af kristlighet. Kristendomen är då i denna mening liksom philosophien i sitt slag på en gång både den idé, som wägleder, och det genus, som omfattar. Den är både stjernhimmel och Bethlehems stjerna. Men hwad blir då kristendomen, såsom idé betraktad eller såsom den här af-

wen kallats uruppenbarelse? Just hwad den af ewighet war. Ordet, som war när Gudi. Och återkommer Ins. här till den tanka, som förut blifwit wäckt, då han gick att utweckla det oändlighets begrepp, som ligger i christendomen. Genom det (ordet) äro all ting gjord, och thy förutan är intet gjordt, det gjordt är. Här hafwa wi den inre werldsordningen, eller menniskan med Guds beläte, förnuft och samwete. Och ljuset lyser i mörkret, och mörkret har det icke begripit. Här hafwa wi den historiska christendomen, uppenbarelsen i trängare mening, såsom ett historiskt factum. Man kan icke finna ett mera adæquat uttryck för christendomens idé än ordet. Ty ordet är immaterielt, och således ställbt utom förgängelsen. För ordet ligger en ewig tanka till grund: I begynnelsen war ordet. Ordet är tankans egentliga rätta och sanna uppenbarelse-medel: Ordet war när Gudi. Ordet en gång uttaladt kan aldrig återkallas, det är ewigt och oföränderligt: Gud war ordet. Christendomen är en oändlig och, såsom ett på en gång uttaladt ord, sammanhängande kedja, som på en gång omsluter och genomlöper det hela, och allt som är eller kan blifwa föremål för menskligt wetande. Hwärt skall jag sly för din anda? Ps. 139: 7. Rätta frågan blir således: är förnuftet christligt? Swarar man härpå ja, så är all srib bilagd. Swarar man nej, så är uppror i Guds rife, men också blott uppror, ty thronen låter sig icke störas. Nu blir frågan, huru skall förnuftets christlighet controlleras. Här återkommer man till samma cognoscendi principium, som Ins. flerstädes åberopat, och som ligger i den historiska eller uppenbarade christendomen.

Förf. har uti sin replik alldeles förkastat detta principium. Ehuru Ins. här ofwan derom handlat, gifwes likwäl först på detta ställe tillfälle att uppfatta samma ämne under en allmännare synpunkt, och han frågar då: hwaruti består både likheten och olikheten uti Förf:s och Ins:s åsigter öfwer förevarande ämne? Likheten består deruti, att såwäl Förf. uti sina uppsatser sökt vindicera enheten emellan förnuft och uppenbarelse; som oå att Ins. i sin här framlagda begrepps-schematismus sökt tillwaga-bringra alldeles samma sak. Olikheten består hufwudsakligen deruti, att der Ins. sätter den positiva religionen, den historiska christendomen eller bibliska theologien med deß principium cognoscendi, just der lem-nar Förf. en tom lucka, som gör att Förf:s system blir

hwilande på tre eller flera stöd, hwilka alltid förblifwa udda, så länge de ej understödjas af theologia biblica. Enligt Ins:s motsatta begrepps-construction, blifwa theologi och filosofi, christendom och förnuft, såsom coordinerade under en och samma uruppenbarelse (idé) twenne gånglemmar, hwarpå man bör fortwandra till ewigheten, twenne armar, hwarmed man bör söka att omfamna det oändliga. Men skall detta ske, så må icke dessa parlemmar sammanfjättras inom en och samma beklädnad. Förf. åtnöjer sig icke, att på andra sidan om den historiska uppenbarelsen, det är, ända fram wid målet, göra theologi och filosofi identiska, utan åfwen på denna sida om den historiska uppenbarelsen, der Christus öppet förklarar sig vara wägen, will, wisserligen hwarfen med affigt eller ord, men efter den antydda principen, lägga denna wäg öde, och sammantränga theologi och filosofi på samma wäg, ja, till och med samma fordon (förnuftets), och tror sig hafwa tillintetgjort deras duplicite genom den konstlade benämningen af förnuftig christendom, hwilken benämning likwäl innebär en motsats, som wisar, att det är konsten och icke naturen, som förbundit de olifartade tingen. Ins. tillåter sig här en liknelse. Man må nu bewisa huru mycket som helst, att twenne slag af örter exempelwis lind och björk, hämta föda ur samma jord, och wera i samma rigtning, samt, med ledning af wertphysiologien, fortsätta analogien i det längsta, så antar likwäl icke det ena species det andras natur, men begge två äro träd. Detta sednare lär ingen neka. Men träd såsom genus kan icke blifwa åskådligt. Något träd in genere har ännu intet menskligt öga omedelbart sett. Liknelsens tillämpning erbjuder sig sjelf. På denna sidan om den historiska uppenbarelsen äro både theologi och filosofi phenomener, och kunna icke utan tillintetgörrelse förenas till ett, det will säga, fränkännas sin wettenskapliga individualité. På andra sidan om den historiska uppenbarelsen, blifwa de deremot noumener, såwida detta ord får brukas i plurali, och deras åskådliga individualité förswinner i det Ord, som war af begynnelsen och war när Gudi. Hwad Ins. här sagt, sammanfaller i hufwudsaken med hwad de äldre theologerna menat, då de fastställt den canon: *mysteria sunt supra non contra rationem*, och hwad som här säges om mysterierna *speciatim*, det samma kan sägas om christendomen i *collectiv* mening. *Non contra*, ty så långt kan man wisserligen komma, att man uti negativ mening inser identiteten emellan för-

nust och uppenbarelse, det vill säga, att uppenbarel-
sen icke står i strid med förnuftet, "sed supra ratio-
nem" det är, den absoluta identiteten kan af förnuft-
tet här i lifvet blott postuleras, emedan den är för-
lagd i ett superius, som ingen dödlig sett hafver, ej
eller se kan. Och i detta hänseende, har filosofien
gjort theologi en icke ringa tjänst, då den utvecklat
och framlagt förnuftets postulater, relativt till religio-
nen. Liknelsevis att tala, kan förnuftet framarbete
sig till den gräns, hvarifrån det blir möjligt att roya
efter färjan, som skall öfverföra till andra stranden.
Utan liknelse, det kan postulera, icke realisera. Vi
tillerkänna således i detta fall åt förnuftet något, och
detta något är i sitt slag sannerligen icke ringa. Här-
wid kan nu invändas, att man missförstår saken, då
man säger, att Förf. eliminerat theologia biblica, ty
han har ju tydligen sagt, att theologi primò actu
är empirisk och sysselsätter sig med ereges och hvad
dertil hörer, men att den uti deß andra stadium öf-
wergår till filosofi. Ins. har här ofwan gjort sär-
skilda anmärkingar wid denna satsen, och vill här
ur en ny synpunkt wisa, huru liten concessjon, som
ligger uti en sådan åsigt. Ty den satsen att theologi
är filosofi, innefattar en annan, nemligen att det
som icke är filosofi icke heller är theologi, och här-
med äro på en gång både eregesen och den derpå
byggda theologia biblica affärdade från theologiens
område, de må i öfrigt wara hvad som helst, och til-
lifa wara huru oumgångliga som helst. Och det war
just i detta afseendet, som Ins. i sin förra uppsats
nämde, huru man genom antagandet af Förf:s grund-
sats erhållit anvisning på en förut okänd via plena
et expedita för theologiens studium.

(Fortsättes.)

Notiser:

Ett norrisk uttalande om den swenska literaturen. Sedan
någon tid börjar i Norrige en wänligare sinnessämning, som
att smälta den mistrogenhetens iskorpa som hitills å norrska
nationens sida betäckt det broderkap, hwilket föreningen under
samma regent hade till mening att knyta emellan densamma och
den swenska. Norrmännen börja med blidare ögon betrakta sina
bröder på andra sidan sjellen och ju mer de öfvertyga sig att
derifrån ingen afundsamhet stämplar att inträtta på deras lyk-
liga politiska ställning, desto mera uppmärksamhet lemna de åt
desså bröders goda egenskaper, desto större rättwist erkännan-
de egna de deras företräden, hwarest de förefinna dem; med

ett ord, de börja att i föreningen med Sverige upptäcka en
ny och stor anledning att skatta sig lyckliga. Bland annat der
detta förändrade förhållande ädagalägger sig är det lifliga in-
tresse hwarmed den hitills nästan alldeles förbisedda swenska
literaturen begynner omfattas hos brödergrannarne. När man
alltiemt varit wan att höra den norrska publicismen kallfän-
nigt och surmulet behandla de swenska tillstånden, ingifwer det
en angenäm känsla att förnimma den i Norrige mest lästa tid-
ning Morgenbladet, uti inledningen till en öfwerfikt af swen-
ska literaturen under år 1844 tala i följande ton:

"For saa Aar tilbage var den swenske Literatur for den
norste læsende Almeenhed et saagodtsom aldeles "ubekjendt
Land." Man kjendte Frithjofs Saga af Tegner og nogle af
de nyeste Hverdags-Romaner, hvilke notabene læstes i dansk
Oversættelse. Lægger man hertil, at enkelte bellmannske Vi-
ser af og til hørtes i et og andet Studenterlag, saa var det
Dyrige os ikke mindre fremmedt end Rusjernes og Chineser-
nes literære Frembringelser. Kun ved et Træk fandtes en
swensk Bog i vore Boglader, og selv ved Bestilling var nep-
pe Noget at faa, da vore Boghandlere manglede aldeles For-
bindelser i Sverige. Og vare vi alligevel ved den Handelse
komme over en saadan Sjeldenhed, da sad vi gjerne og gabe-
de over Sproget, som om det skulde være mesopotamisk eller
hottentottisk; at vi skulde kunne forstaa det, faldt os ikke en-
gang ind at formode.

De sidste Aar have gjort en mærkelig Forandring heri.
Man forklare det nu af den skandinawiske Idees Udvikling og
Udbredelse, eller hvoraf man ellers vil, saa er det vist, at Op-
mærksomheden for vort Broderfolks Literatur er — idetmindste
i Hovedstaden — i fast utrolig Grad tiltagen. Man har gjort
den Opdagelse — som rigtignok laa temmelig nær og som
kun Fordomme af forskjellig Art have kunnet holde tilbage,
at det swenske Sprog egentligen er det samme som vort, at en-
hver Nordmand kun med meget Lidet Noie kan komme til at
forstaa det ligesaagodt som sin egen Mundart. Som Hjælpe-
midler, hvorved denne Noie isærdeleshed er bleven lettet, maa
anföres den af L. K. Daa udgivne hensigtsmæssige swenske
Ordbog med samme Forfatters Grammatik; — endskjønt vi
kunde næsten fristes til at anse det for den bedste Frugt af
disse Skrifter, om de kunde siges at have bidraget til at frem-
kalde Overbeviisningen om at de selv for Eftertiden ere over-
flødige.

Hvorom Alting er, den swenske Literatur er os ikke længer
utilgængelig, ligesaalidt som den nu ansees for os uvedkom-
mende. Vi have faaet Sinene op saavel for dens indre Ge-
halt og Værd ialmindelighed, som for dens Bigtighed for os
isærdeleshed, idet den medrette betragtes som en ældre og
mere udviklet Søstergreen til det spæde Skud af norisk Litera-
tur, som det er os anbetret af opelske. Selv dennes Frem-
været vil for Eftertiden uden tvivl være afhængig af at Forbin-
delsen med vore Bröders literære Udvikling aldrig tabes af-
sigte. Saaledes som Sagerne staa, er ikke mere at tænke paa
nogen Isolation, som ogsaa kun et indskrænket Blif kunde for-

lede til at ønske. Vi skulle vel søge at opretholde vor literære — ligesaa vel som den politiske Uafhængighed; men denne kan under vore Forholde kun bestaa ved Gjenfærdighed. I det civiliserede Samfund gjøres ethvert Fremstredt med stadigt Betsyn til Naboerne, i hvis Udvikling man deltager, og hos hvem Belærelse er at søge, saavel af deres heldige som af deres uheldige Bedrifter.

Under disse Omstændigheder, have vi troet, at en Doversigt over den svenske Literaturs vigtigste Frembringelser ikke maatte være det norske Publikum usærligkommen. Og da det Næste, som det Nærmeste, steds har den største Interesse, ville vi begynde med at meddele en saadan Doversigt over det sidst forløbne Aars literære Grøde, hvorved vi fornemmelig kunne benytte en Meddelelse i det upsalske "Intelligensblad." At gaa længer tilbage i Tiden — hvor vor Fremgangsmaade vil blive endnu mere summarisk — maa vi opspare for en senere Leilighed."

Sedan derefter den næmnda öfversigten, med Iedning af den oppgafne källan, blifwit utförd, slutar Morgenbladet sin artikel med följande reflexioner:

"Det falder af sig selv, at dette löse Omrids af et Aars Literatur ikke kan give noget fuldstændigt og klart Billede af de literære Tilstande eller Nationens hele aandelige Udvikling. I et saa kort Tidrum maa det ogsaa ansees for tilfældigt, om et Sag er förholdsviis blevet mindre behandlet, saa det vilde være overilet deraf att slutte til Förholdet idethelt. Men saameget lære vi dog af denne Doversigt, at i Broderlandet ingen Green af Videnskaben mangler ivrige Dyrtkere, at tværtimod Sverige slutter sig til og deltager i den almindelige europæiske Udvikling af Videnskaben, hvis Spörsgsmaale ogsaa der beskäftige Skribenterne. Hvilket turde være mere, end der kan siges om os Norske. At forresten den svenske Literatur ikke er endnu rigere, end den er, har udentvivel mindre sin Grund i Mangel paa Skribent-Talenter, end i Mangelen af et videnskabeligt Publikum, der interesserer sig for Literaturens Opkomst. Og vistnok kan det svenske Publikum — ligesom vort — ikke fritændes for en vis Løihed og især for en höist skadelig Förhærlighed för alt Fremmedt, der hindrer det Fædrelandets fæste Fremgang; men det er nu ogsaa i sig selv naturligt, at i en ikke större Folkemængde, det egentligt videnskabelige Publikum ikke kan være meget stort. Dette har nu i endnu höiere Grad sin Anvendelse hos os; og vi kunna e derfor ikke tvivle paa, at saavel vor, som vore Bröders Literatur vilde vinde ved större Gjenfærdighed, hvorved ethvert værdifuldt Skrifts Publikum vilde udvides til det Dobbelte, eller endnu mere. En Begyndelse er allerede fæet, der lover bedre Tider; og skönt Tingene endnu er for ny til at der kan have viist sig synderlige Frugter, saa ville disse dog sikkert ikke udeblive. Især har det endnu ikke villet synderligen lykkes for vore Forsattere at finde Veien til de svenske Boglæder og den svenske Almenhed; men ogsaa dette vil komme med Tiden, naar vi blot frembringe Noget, som duer. Flere norske Bærker, f. E. Nalls Grindringer, have imidlertid allerede fundet venlig Modtagelse

i Sverige; ja man har endog seet det Særlynd, at den nævnte Bog i Sverige — ligesom ogsaa i Danmark — er bleven ordenliggen anmeldt."

Bland tyyska bokhandelsns sednaste artiklar besinna sig äfwen tvänne nya skrifter rörande Norden, neml.: "In Scandinavien. Nordlichter von Eduard Boas" (Leipzig, Herbig, 1 1/2 Thlr) och "Wanderungen im Norden. Bemerkungen auf einer Reise durch Estland, Finnland, Schweden, Dänemark und die Insel Rügen nach Schlessien. Von Treumann Wely (författaren till de för ett par år sedan utgifna märkliga "Petersburger Skizzen"). Drei Bändchen." (Braunschweig, Bieweg u. Sohn, 4 Thlr)

I England har nyligen utkommit och väcka stor uppmärksamhet "Memoirs and correspondence of Lieut.-Gen. Sir Hudson Lowe, arranged and edited by his son Hudson Lowe, including the public and personal proceedings during the detention of Napoleon at St. Helena. Dock synes publiken äfwen i England, såsom väl icke kan förtäntas densamma, på förhand något mistrogen i afseende på troheten, fullständigheten och sanningskärleken hos denna offentliggörrelse. Den vill lika svårtigen sätta tillit till den historiska öfverlättenskapen efter Napoleons fångvaktare som till de rättfärdiganden, hvilka utkommo under dess lifstid.

Af Vicomte de Beaumont-Basins historiska verk: "Histoire des états européens depuis de congrès de Vienne" har för kort tid sedan i Paris andra delen utkommit, hvilken behandlar Sverige och Norrige, Danmark och Preussen, medan första delen innehåller Holland och Belgien. Då författarens plan omfattar 10 delar och han tyckes arbeta med temlig måtlighet, så synes tidpunkten för fullständandet ännu ligga i ett aflägsset skरण. Arbetet skildras såsom högst intressant och de färdiga delarne bearbetade med yttersta sorgfällighet och samvetsgrannhet. Författaren bemödar sig öfverallt att fasthålla den opariske, passionsfrie historikerns ståndpunkt; han har med omsigt ordnat sitt mycket rikhaltiga material och med lugn hand fördelat det till en öföföföf bild. Texten så väl som les pieces justificatives innehålla en stor mängd ganska intressanta dokumenter, bref och afstycken, hvilka synas särdeles då hafva stått förf. ända i de minsta detaljer till buds, när han behandlar någon af de nämnda staternas relationer till Frankrike.

Medelst Bält-telegrafen har Skandinavien blifwit underättadt om sin fredsade landsmans Henrik Steffens's död i Berlin d. 13 Februari.

Nr 9 af denna Tidning, utgifwes Lördagen d. 8 Mars.

Lund, tryckt uti Berlingska Boktryckeriet, 1845.

